

The Analysis of the Ontological Structure of the Self and Self-understanding in Heidegger in the Light of Ricoeurs' Theory of Metaphor

Seyyede Akram Barakati*

Abstract

Heidegger and Ricoeur have different approaches towards the problem of the "self" and self-understanding. Ricoeur opposes any direct ontology. In his thought, ontology is only possible through the interpretation of symbols and signs of language. He believes that in Heidegger's ontology we can go back towards the basis, but it can't help us returning for solving the problems of epistemology. In spite of their different viewpoints, we try to reach common aspects. We would show that how self-understanding in their views actualizes within the horizons of language and the relationship with others. Then we will argue that according to the theory of metaphor in Ricoeur's thought, it is possible to attribute metaphoric features to the structure of "language" and "the relationship with others", in both philosophers. By grafting the interpretive feature of metaphor, which belongs to the area of meaning and language onto the ontological structure of the self and self-understanding, we could speak of 1) the ontological ground of the possibility of semantic interpretation of the self or Da-sein, and show that 2) how, by attributing metaphoric features to the ontological structure of Da-sein, the ontological view point of Heidegger could be productive for solving hermeneutical problems.

Keywords: self, self-understanding, metaphor, language, otherness.

* Assistant Professor, Department of Islamic Philosophy and theology, Faculty of Theology and Islamic Studies, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran, a.barakati@um.ac.ir

Date received: 13/08/2025, Date of acceptance: 22/02/2026

Introduction

In this study, we will examine the views of Heidegger and Ricoeur on the subject of the self and self-understanding, in the field of hermeneutics and phenomenology. Despite the differences in their views, we will try to express the common aspects. We will show that how self and self-understanding, in the views of both philosophers, are realized in the context of language and the relationship with the other, and through these horizons have metaphorical character.

In explaining self-understanding, Ricoeur emphasizes the long route of semantic analysis of language and interpretation of human actions and works, rather than the short path of ontology of Dasein that Heidegger proposed. By establishing a connection between the interpretative feature of metaphor in the domain of meaning and language, with the existential structure of the self and self-understanding, we can 1- speak about the ontological foundation of the possibility of semantic interpretation of Dasein and 2- show how Heidegger's ontology can respond to hermeneutical problems in the light of attributing the metaphorical feature to the existential structure of Dasein.

Materials and Methods

The research method in this study is comparative, analytical, interpretative and critical. By referring to specialized philosophical texts, including the works of the two philosophers, as well as texts by commentators and critics, an attempt has been made to collect materials related to the subject. Then, based on the latest interpretative perspectives on the issue, we have tried to adopt a new approach and take a step forward in solving the problems related to it.

Discussion and Result

1- Heidegger and Ricoeur on Metaphor:

In Ricoeur's idea, metaphor is not just a form of metonymy through which the polysemy of words is expanded and transformed. The act of metaphor is the finding of similarity among differences, by which new meanings are created. Although Heidegger also welcomes the semantic ambiguity resulting from metaphor, he considers metaphor to be inherently metaphysical and in conflict with the essence of language. However, according to Ricoeur, Heidegger has constantly used metaphor in his texts. Ricoeur does not accept Heidegger's opposition to metaphor and places metaphor in relation to ontology.

2-Realization of the self and self-understanding in the horizons of language and the relationship with others:

In the analysis of "self" and "self-understanding", Heidegger's emphasis is on ontology, and Ricoeur's emphasis, while respecting Heidegger's ontology, is on epistemology and semantic analysis of language. In Ricoeur's idea, self-understanding and the relationship of the self with others would be realized through the interpretation of actions and personalities in narrative. But in Heidegger's thought, Dasein understand itself through being and others, in a direct and immediate way, and within the horizon of language. If we show the metaphorical nature of language and the metaphorical nature of our relationship with the other, in the thought of both philosophers, then due to the semantic interpretability of metaphor, we can also speak of the long path of self-understanding in Dasein.

3-The Metaphorical Character of Language and the self:

In Ricoeur's thought, we will discuss "metaphorical nature of language" based on the process of understanding and imagination; and in Heidegger's thought, based on three concepts: 1) Riss, 2) logos, and 3) naming.

The unity of identity and difference, and semantic creation are two important features of metaphor. Ricoeur considers imagining and reasoning as a metaphorical and linguistic process. In addition, he refers to the relationship between metaphor and narrative; but, when he discusses narrative identity, does not mention metaphorical identity. We showed the metaphorical characteristic of identity by clarifying metaphorical nature of language.

Heidegger shows the joining-separating nature of language with the word Riss. Riss gathers disparate elements while maintaining their differences. Heidegger, also, regards "naming" as a metaphorical process and in his idea every name is a metaphor. He considers logos to be the essence of understanding and language. Logos allows something to be seen "as" something else. This structure of seeing something as something else (as if) expresses the metaphorical feature.

4-The metaphorical character of the relationship with the other and the self:

In *Oneself as Another*, Ricoeur suggests, from the outset, that selfhood implies otherness. Therefore, in answering the question of how the "other" can penetrate the sameness of the "self," it must be said that it is precisely the metaphorical structure of the self that can disclose the unity of sameness and difference. In Ricoeur's view, humans are united and connected with others through the function of logos. And the metaphorical feature of logos can well justify the unification and universalization of

language as the horizon in which the relationship of the self with others and with the world takes place.

In Heidegger's thought, Dasein, find itself within the world and in relationship with others. language, which has a metaphorical character, is the horizon in which Dasein interrelates with others. The nature of this relationship is also metaphorical. Moreover, the sameness of a thing with itself while distinct from other beings, can show the metaphorical essence of things.

Conclusion

We have shown that, based on Ricoeur's theory of metaphor, the structure of the self and "self-understanding" within the horizons of language and the relationship with the other, has metaphorical feature. By considering the power of creativity and innovation in metaphor, we can justify the dynamism and continuous change in them. This creativity would affect the world of reality in various ways. It also can define the origin of freedom and the possible nature of human being.

In fact, self-understanding is always a kind of self-construction and self-realization. If we attribute metaphoricity to the structure of Dasein's existence, then we can consider a mechanism for Dasein's direct intuition of existence and of itself. In this way, by considering the structure of Dasein as metaphorical, we have established a unity between the short and direct path in Heidegger's ontology and the long route in Ricoeur's epistemology. The dialectic between these two approaches in the discussion of self-understanding, would represent a hermeneutical circle between the two realms, which constantly continue until their boundaries fade.

Bibliography

- Heidegger, Martin (1389a). *poetry, language, thought*. Translated by Abbas Manochchery. Tehran: Moula. (in persian).
- Heidegger, Martin (1389b). *Being and Time*, trans. Siavash Jamadi. Tehran: Qoqnoos. (in persian).
- Heidegger, Martin (1392). *Basic Problems of Phenomenology*. Trans. Parviz Ziashahabi, Tehran: Minooyekherad. (in persian).
- Heidegger, Martin (1396). *The Concept of Time*. Translated by Ali Abdollahi. Tehran: Nashre Markaz. (in persian).
- F. McNicolls, Christopher (1998). *Self-Understanding and the Care for Being: Heidegger's Ethical Thought*. phd thesis in McMaster University Hamilton.
- Heidegger, Martin (1967). *What is Thinking?*. trans. W.B.Barton and Vera Deutsch. Chicago: Henry Regnery.

101 Abstract

- Heidegger, Martin (1968). *What Is Called Thinking?*. trans. J. Geleenn Gray. New York: Harper & Row.
- Heidegger, Martin (1969). *Identity and Difference*. trans. Joan Stambaugh. New York: Harper and Row.
- Heidegger, Martin (1975). "Poetry, Language, Thought". in *The Origin of the Work of Art*. ed. Albert Hofstadter. New York: Harper and Row.
- Heidegger, Martin (1991). *The principle of Reason*. trans. Reginald Lilly. Bloomington: Indiana University Press.
- Heidegger, Martin (1996). *Being and Time*. trans. Johan Stambaugh. state university of New York.
- Jervolino, Domenico (1990). *The Cogito and Hermeneutics: The Question of The Subject in Ricoeur*. trans. Gordon Poole. Kluwer Academic Publishers.
- Ricoeur, Paul (1974). *The conflict of interpretations*. ed. D. Ihde, Evanston: Northwestern University Press.
- Ricoeur, Paul (1978), "The Metaphorical Process as Cognition, Imagination, and Feeling". in *Critical Inquiry*. Vol.5, No.1.
- Ricoeur, Paul (1977). *The Rule of Metaphor*. trans. Robert Czerny with Kathleen McLaughlin and John Costello. SJ, University of Toronto Press: Toronto Buffalo London.
- Ricoeur, Paul (1994). "Imagination in Discourse and in Action". in *Rethinking Imagination*. Gillian Robinson and John Rundell (eds.). London: Routledge.
- Ricoeur, Paul (1984), *Time and Narrative*. vol.1. trans. K. McLaughlin and D. Pellauer. Chicago: University of Chicago Press.
- Ricoeur, Paul (1992). *Oneself as Another*. trans. Kathleen Blamey. Chicago: University of Chicago Press.
- Tomkinson, Fiona (2012), "From Metaphor to the Life-World: Ricoeur's Meraphoric Subjectivity". in *From Ricoeur to Action*. ed. Todd S. Mei and David Lewin. Continuum Studies in Continental Philosophy.

تحلیل ساختار وجودی "خود" و فهم خویشتن در اندیشه هیدگر در پرتو نظریه استعاره ریکور

سیده اکرم برکاتی*

چکیده

هیدگر و ریکور، هر یک از منظری متفاوت به مسأله‌ی خود (self) و فهم خویشتن پرداخته‌اند. ریکور با هرگونه هستی‌شناسی مستقیم مخالف است. به نظر وی هستی‌شناسی تنها از طریق تأویل نمادها و نشانه‌های زبان ممکن می‌شود. او معتقد است که در هستی‌شناسی هیدگر، ما می‌توانیم به سوی مبنا و اساس به عقب برویم، اما این امر ما را در مسیر بازگشت برای حل مسائل معرفت‌شناختی یاری نمی‌رساند. با وجود دیدگاه‌های متفاوت دو فیلسوف در مباحث "خود" و "خودفهمی"، تلاش می‌کنیم جنبه‌های مشترک را بیان نماییم و میان دو دیدگاه پیوند برقرار کنیم. نشان می‌دهیم که چگونه خودفهمی در نظر هردو فیلسوف در افق "زبان" و "رابطه با دیگری"، تحقق می‌یابد. سپس مدلل خواهیم کرد که بنابر نظریه‌ی استعاره در اندیشه‌ی ریکور می‌توان زبان و رابطه با دیگری را در تفکر هردو فیلسوف دارای ویژگی استعاری دانست. بابرقراری پیوند میان ویژگی تأویلی استعاره در حوزه‌ی معنا و زبان، با ساختار وجودی خود و خودفهمی، می‌توانیم ۱- از بنیان هستی‌شناختی امکان تأویل معناشناختی خود یا دازاین سخن بگوییم و ۲- چگونگی امکان پاسخ‌گویی هستی‌شناسی هیدگر به مسائل هرمنوتیکی را در پرتو نسبت دادن ویژگی استعاری به ساختار وجودی دازاین نشان دهیم.

کلیدواژه‌ها: خود، خودفهمی، استعاره، زبان، دیگری.

* استادیار، گروه فلسفه و حکمت اسلامی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد،
ایران، a.barakati@um.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۲۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۳

۱. مقدمه

هیدگر و ریکور دو تن از مهمترین فیلسوفان معاصر غرب هستند که هریک از منظری متفاوت به مسأله‌ی خود (self) و فهم خویشتن پرداخته‌اند. در پژوهش حاضر تلاش می‌کنیم ابتدا نظریه‌ی استعاره‌ی ریکور و ویژگی‌های استعاره در دیدگاه وی را مورد بحث و تأمل قرار دهیم و تفاوت دیدگاه هیدگر و ریکور در مبحث استعاره را روشن نماییم. سپس به بررسی امکان وجود ویژگی مشترک میان دو رویکرد متفاوت هستی‌شناختی و معاشناختی در اندیشه‌ی هیدگر و ریکور نسبت به مسأله‌ی خودفهمی، می‌پردازیم. مدلل خواهیم کرد که خودفهمی در تفکر دو فیلسوف در دو افق مشترک زبان و رابطه‌ی خود و دیگری، که هر دو از عناصر بنیادین ساختار خود هستند، تحقق می‌یابد. شایان ذکر است که دو مؤلفه‌ی بنیادین و ساختاری دیگر در هستی‌دازاین، که عبارتند از فهم و زمان، نیز در تفکرات هر دو فیلسوف افق تحقق خودفهمی هستند و بنا بر تحلیل نگارنده می‌توان نشان داد که این دو نیز از ویژگی ذاتاً استعاری برخوردارند. لیکن با توجه به نیاز به بیان دلایل و نکات تفصیلی در تحلیل و اثبات این موضوع، برای جلوگیری از اطاله‌ی کلام، در پژوهش مستقل دیگری به آن مبحث پرداخته شده است.^۱

در پژوهش حاضر بیان می‌کنیم که ریکور در تبیین خودفهمی، به جای راه کوتاه تحلیل هستی‌شناختی دازاین (Dasein) که هیدگر مطرح کرده بود، بر راه طولانی تحلیل معاشناختی زبان و تفسیر کنش‌ها و آثار انسان، به عنوان سوژه، تأکید می‌کند. زبان در دیدگاه دو فیلسوف به نحوی متفاوت مورد بحث قرار می‌گیرد. هیدگر زبان را نحوه‌ی هستی‌دازاین و ناحیه‌ی گشوده‌ی هستی می‌داند که از آنجا چیزها به نحو پدیدارشناسانه آشکار می‌شوند و ریکور زبان گزاره‌ای و تفسیر و تأویل زبان‌شناسانه و هرمنوتیکی را در پیوند با پدیدارشناسی، آشکارکننده‌ی هویت سوژه، به عنوان «خود»، تلقی می‌کند. اما، هر دو فیلسوف به نسبت ضروری میان زبان و فهم قائلند. از آنجا که در پژوهشی دیگر^۲ نشان داده‌ایم که چگونه فهم و زبان در اندیشه‌ی هر دو فیلسوف، مؤلفه‌های اساسی در برقراری پیوند میان پدیدارشناسی و هرمنوتیک هستند و چگونه خودفهمی در افق این پیوند تحقق می‌یابد، در پژوهش حاضر بر جنبه‌ی هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی تفکر دو فیلسوف متمرکز شده‌ایم. با این وجود، خاطر نشان می‌کنیم که رویکرد استعاری به این بنیادها که دستاورد پژوهش حاضر است، می‌تواند تبیین دقیق‌تری از هویت در حال شدن و پویای

تحلیل ساختار وجودی "خود" و فهم خویشتن ... (سیده اکرم برکاتی) ۱۰۵

خود و خودفهمی در افق پیوند میان هرمنوتیک (فهم و تفسیر) و پدیدارشناسی (توصیف ظهور و آشکارگی) ارائه دهد.

با وجود تفاوت رویکرد دو فیلسوف به مبحث خودفهمی، تلاش می‌کنیم به امکان بحث از ویژگی استعاری زبان و نسبت خود با دیگری در تفکر آنها بپردازیم. این وجوه اشتراک در عین وجود تقابل، می‌تواند زمینه‌ی متفاوت اندیشه‌ی آن‌دو، یعنی هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی را به یکدیگر نزدیک کند. به‌علاوه با استعاری دانستن ساختار دزاین و نسبت دادن ویژگی تفسیرپذیری معاشناختی به ساختار وجودی خود و نیز خودفهمی، بُعد معاشناختی را در مبنایی هستی‌شناختی بنیاد می‌نهیم و در نتیجه‌ی آن از امکان پاسخ‌گویی دیدگاه هستی‌شناسانه‌ی هیدگر، به مسائل هرمنوتیکی سخن می‌گوییم.

۲. نظریه استعاره در اندیشه ریکور و دیدگاه هیدگر درباره استعاره

طبق دیدگاه سنتی، استعاره نوعی مجاز است و یک جانشینی ساده محسوب می‌شود که در آن کلمه‌ای مجازی بر اساس شباهت معلومی، جانشین کلمه‌ای حقیقی می‌شود که با عمل تفسیر می‌توان آن را به همان مکان اول بازگرداند. حاصل جمع این دو عمل، یعنی جانشین‌سازی توسط گوینده و بازگشت توسط مفسر یا خواننده برابر صفر است؛ هیچ معنای جدیدی به وجود نمی‌آید و ما هیچ چیز نمی‌آموزیم.

به نظر ریکور دیدگاه سنتی قادر به توضیح فرایندی نیست که توسط آن استعاره‌ای جدید به وجود می‌آید. وی بر این باور است که زمانی می‌توان بر این مشکل فائق آمد که واحد استعاری اصلی را به جای "کلمه"، "جمله" یا "گزاره" بدانیم:

معنای استعاری معلول کل عبارت است، اما بر یک کلمه تمرکز دارد که می‌توان آن را کلمه‌ی استعاره نامید؛ به همین دلیل باید گفت که نوآوری معنایی در مرتبه‌ی اول به نام گزاره‌ای (ارتباط جدید مفهومی) و در مرتبه‌ی دوم به نظام واژگانی (عدول در جانشینی) تعلق دارد. (Ricoeur, 1977: 156)

بنا بر نظر ریکور:

اجتماع دو امر متفاوت در استعاره محقق می‌شود. عمل استعاره یافتن شباهت در میان تفاوت است که به استفاده از گزاره‌های غیرمعمول می‌انجامد و توسط آن معنای جدید خلق می‌شود. نتیجه‌ی تفسیر آن صرف بازگشت به معنای اولیه نیست، بلکه گذر از معنای تحت‌اللفظی و ظاهری به معنای دیگری است که می‌تواند به فهم ما عمق و

وسعت بخشد. یافتن شباهت نوعی برقراری مجدد رابطه است که در آن فاصله‌ی منطقی میان حوزه‌های معنایی دور از هم، ناگهان از بین می‌رود و یک شوک معنایی به وجود می‌آید که به نوبه‌ی خود معنای استعاره را ایجاد می‌کند. (Ricoeur, 1994: 122)

بنابراین مقصود ریکور از استعاره چیزی بسیار فراتر از صرف نوعی مجاز است که به عنوان آرایه‌ی کلامی و بلاغی مورد استفاده قرار می‌گیرد. به نظر وی، استعاره فرایندی است که توسط آن چندمعنایی کلمات گسترش و تغییر شکل پیدا می‌کند. نظریه‌ی استعاره در تلقی ریکور جنبه‌ی معاشناختی دارد. وی استعاره را در پیوند با نشانه (sign) می‌داند و برای آن قائل به کارکرد دلالت‌گری (signifying function) است.

ریکور بر این باور است که در استعاره نوعی حمل کردن به کار گرفته می‌شود که توسط آن بر آشفتگی معنایی غلبه می‌کنیم. حمل (predication)، نقش مهمی در تحلیل ریکور از استعاره دارد. حمل، شباهت میان دو قلمرو متفاوت را آشکار می‌نماید و با پیوند دادن آن دو قلمرو بر اساس شباهت، نوآوری معنایی ایجاد می‌کند و این خود زمینه‌ای می‌شود تا در پرتو آن شباهت‌ها و روابط دیگری دیده شوند. در دیدگاه ریکور، خود فرایند "نامیدن" و امورغیرزبانی را در زبان آوردن، و در واقع آشکار شدن آنها، از طریق ویژگی حمل و انتقال، در استعاره امکان‌پذیر می‌گردد.

به نظر ریکور در زبان شاعرانه است که ارجاع متداول زبان به واقعیت به حال تعلیق درمی‌آید و بُعد متفاوت و غنی‌تری از واقعیت ارائه می‌شود. (Jervalino, 1990: 110) به این ترتیب شعر در نسبت با "هستی‌شناسی" قرار می‌گیرد. به علاوه استعاره به هرمنوتیک این امکان را می‌دهد تا از بُعد شاعرانه و آشکار کننده‌ی زبان پرده بردارد. با استعاره، ارتباط اولیه میان زبان و واقعیت جای خود را به ارتباط ثانویه‌ای می‌دهد که میان زبان و بازتوصیف واقعیت شکل می‌گیرد. این تغییر شاعرانه، با امکان تغییر عملی (practical transformation) واقعیت و خلقی تازه مرتبط است. «استعاره معانی جدید را از معانی بی‌ارتباط بیرون می‌کشد و با نوآوری معنایی، جنبه‌های جدیدی از واقعیت را آشکار می‌نماید.» (Ricoeur, 1977: 291)

از دیدگاه ریکور تخیل به نحو استعاری عمل می‌کند و فرایندی زبانمند است. تخیل به پیوند شباهت‌ها در میان تفاوت‌ها می‌پردازد و میان محسوس و معقول پیوند برقرار می‌نماید. (Ricoeur, 1978: 146) براین اساس به نظر می‌رسد تخیل علاوه بر اینکه کارکرد استعاری دارد، در ساختن استعاره‌ها و نیز فهم آنها ما را یاری می‌کند و نیز منشأ زبان

تحلیل ساختار وجودی "خود" و فهم خویشتن ... (سیده اکرم برکاتی) ۱۰۷

شاعرانه است. گرچه هیدگر نیز از چندمعنایی و ابهام معنایی حاصل از استعاره استقبال می‌کند، استعاره و تصورات مجازی را ذاتاً متعلق به متافیزیک می‌داند. وی استعاره را نفی می‌کند زیرا آن را مرتبط با تلقی سنتی از زبان یعنی نظام نشانه‌ای دانستن آن و مبتنی بر تقابل محسوس-معقول تلقی می‌کند. دیدگاهی که بر اساس نشانه‌ای دانستن زبان است و ذات زبان را در نظر نمی‌گیرد. هیدگر معتقد است آنچه در استعاره و بطور مثال در فرایند "نامیدن" روی می‌دهد، معقول کردن امر محسوس است و از این جهت استعاره، مبتنی بر نظام نشانه‌ای دانستن زبان و تمایز محسوس از معقول است و بنابراین نمی‌تواند گشودگی پیش‌زبانی را آشکار کند: «ایده‌ی انتقال و ایده‌ی استعاره مبتنی است بر تمایز، اگر نگویم جدایی کامل، محسوس و غیرمحسوس به عنوان دو قلمرویی که به خود پایدارند» (Heidegger, 1991: 48).

نظر ریکور درباره نسبت استعاره با اندیشه‌ی هیدگر این است که هیدگر با استفاده از استعاره‌ها ما را قادر می‌سازد تا درباره‌ی جهان به نحوی متفاوت بیان‌دیشیم و قدرت متن هیدگر در همین استعاره‌های عجیبی است که به کار برده است. ریکور معتقد است عبارات خاصی که در متون هیدگر با آن مواجه می‌شویم، صرفاً آشکالی از واژگان هستند که آشفته‌گی معنایی‌ای را ایجاد می‌کنند که باید رفع شود. به این ترتیب ریکور بر این باور است که متافیزیک، فرایند استعاری را به نفع خود و برای بسط خود به خدمت می‌گیرد. به نظر وی تفکر هیدگر با استفاده از فرایند استعاری صرفاً تجربه‌ی جدیدی را با تفکر و زبان جدیدی مطرح کرده است، اما همچنان درون سنت تفکر نظری و متافیزیکی قرار دارد. ریکور می‌نویسد با وجود مخالفت هیدگر با استعاری دانستن اندیشه و بیانش،

خود متن مباحث هیدگر، تأثیر مخالفت وی با استعاره را به نحو قابل توجهی محدود می‌کند، به نحوی که می‌توان به این نتیجه رسید که استفاده‌ی مدام هیدگر از استعاره، سرانجام مهم‌تر از آن‌چیزی است که وی در مخالفت با استعاره می‌گوید. (Ricoeur, 1977: 280)

به‌علاوه ریکور درباره‌ی امکان بحث از جایگاه هستی‌شناسانه‌ی استعاره سخن گفته که در ادامه به آن می‌پردازیم. بنابراین ریکور از سویی استعاره را درنسبت با هستی‌شناسی قرار می‌دهد، و از سوی دیگر دیدگاه هایدگر در مخالف با امر استعاری را نمی‌پذیرد و کاربرد استعاره در اندیشه‌ی وی را متذکر می‌شود.

۳. خود و فهم خویشتن در افق زبان و نسبت با دیگری در دیدگاه هیدگر و ریکور

پل ریکور و هیدگر، هر دو فهم انسان را از خویشتن، راهی به سوی فهم وجود تلقی می‌کنند. به تعبیر ریکور، در تبیین چگونگی فهم انسان از خویش هیدگر راه کوتاه تحلیل دازین را در پیش می‌گیرد و خود ریکور راه طولانی‌تری را پیشنهاد می‌دهد که همان راه تأویل و تحلیل "زبان" است که در آن تاریخ و آثار کنش‌ها و رفتارهای انسان متجلی می‌شود. به این ترتیب در تحلیل "خود" و "خودفهمی"، تأکید هیدگر بر هستی‌شناسی و تأکید ریکور ضمن پاسداشت و حفظ هستی‌شناسی هیدگر، بر معرفت‌شناسی و تحلیل معناشناختی در طریق زبان است. در ادامه تلاش می‌کنیم نشان دهیم که خودفهمی در تفکر هردو فیلسوف علی‌رغم تفاوت در نوع رویکردهایشان، در افق‌های مشترک (۱) زبان و (۲) نسبت خود با دیگران محقق می‌شود.

ریکور به دو نوع هویت قائل است: هویت به‌عنوان خویش‌بودگی (ipseity) که وجه متغیر خود است و هویت به‌عنوان همانی (idem) که اشاره به وجه ثابت خود علی‌رغم تحولات در طی زمان دارد. (Ricoeur, 1992: 124) در دیدگاه وی خود روایی یعنی خودی که از طریق روایت و در طی زمان به فهم خویش دست می‌یابد و در مواجهه با روایت خود را می‌سازد، میان این دو قطب قرار دارد. بنابراین وجه هستی‌شناختی هرمنوتیکی در اندیشه‌ی ریکور مبتنی بر معنای وجود "خود" و خودفهمی از طریق متن و روایت است. به عقیده‌ی وی نمادها و متن، واسطه‌های وجود ما در جهان هستند؛ این واسطه‌ها طریق برساختن "خود" به‌عنوان سوژه‌ی ادراک و نیز شیوه‌ی مواجهه با ادراک دیگری می‌باشند. بنابراین در دیدگاه وی خودفهمی همواره نوعی خودسازی است. و هر گونه فهم خلاقانه از خویشتن، با نوعی خودسازی بدیع همراه خواهد گشت.

در دیدگاه ریکور، خودفهمی همیشه غیرمستقیم و با واسطه‌ی زبان، تاریخ و فرهنگ صورت می‌گیرد و خلق نمادها در ارجاع به جهان عمیق‌ترین امکانات وجود بشری را آشکار می‌کند و فهم و تأویل متن و بیان نمادین، طریق خودفهمی هستند. بنابراین در دیدگاه وی هر فهمی به نوعی خودفهمی محسوب می‌گردد. فلسفه‌ی تأملی (reflective) در ریکور و لوازم هستی‌شناختی و پدیدارشناسانه‌ی آن هدایتگر ایده‌ی وجود واسطه‌هایی نظیر نشانه‌ها، نمادها و متون در خودفهمی از نگاه وی است. بنابراین طبق نظر ریکور فلسفه

تحلیل ساختار وجودی "خود" و فهم خویشتن ... (سیده اکرم برکاتی) ۱۰۹

به‌عنوان تأمل درباره‌ی خود، از طریق رویکرد هرمنوتیکی به نمادها یا بیان دلالت‌های چندگانه که واسطه‌ی خودفهمی هستند امکان‌پذیر می‌باشد.

ارتباط با "دیگری" نیز از طریق گفتار و پرسش و پاسخ که ساختار گفتار را تشکیل می‌دهد، صورت می‌گیرد. دیگری بخشی از مسیر طولانی تأمل درباره‌ی خویش است که در افق زبان محقق می‌گردد. سوژه‌ی سخن‌گو در بیان خویش از "خود" به‌عنوان "من" (I) سخن می‌گوید و در عبارات سرشار از قیده‌های زمان و مکان، افعال و ضمائر شخصی و... می‌تواند "خود" را در برابر دیگری تعین بخشد و به خود ارجاع دهد. ریکور از توان سخن گفتن به‌عنوان کنش سوژه‌ی سخن‌گو یا سوژه‌ی توانمند و به‌عنوان قابلیت درونی او یاد می‌کند.

به‌علاوه ریکور بر این باور است که از سوی وجدان ندایی هست و «خود»، این ندا را دریافت می‌کند. فرمان وجدان فرمان دیگری مبهم در درون ماست و مورد فرمان قرار گرفتن از سوی «خود» در پدیدار گوش کردن به ندای وجدان وجود دارد: «مورد فرمان قرار گرفتن، برساننده‌ی دم دیگربودگی‌ای است که ویژگی وجدان و مطابق استعاره‌ی ندا (voice) است. گوش سپردن به ندای وجدان داللتگر تحت فرمان دیگری قرار گرفتن است.» (Ricoeur, 1992: 351) به‌این ترتیب «دیگری» بخشی از خودبودگی ماست.

ریکور در بیان نسبت خودفهمی با دیگری به بحث روایت نیز می‌پردازد. روایت نشان می‌دهد که از منظر اخلاق، دیگری به نوعی بر خویشتن اولویت دارد. وحدت روایی زندگی، اگر از منظر اخلاقی نگریسته شود، متشکل است از لحظات پذیرای دیگران بودن یا ناکامی در این زمینه. خویشتن پذیرا در وهله‌ی نخست دل‌نگران شرایط خود نیست، بلکه دغدغه‌ی آن را دارد که صادقانه و از سر تدبیر پذیرای دیگران باشد. (Ricoeur, 1992: 165-168)

از نظر ریکور داستانی که به واسطه‌ی آن هویت خود را تقویم می‌بخشیم نیز نشان می‌دهد که زندگی من همواره با دیگران پیوند خورده است. از این‌رو دیگران، به‌لحاظ هستی‌شناختی همواره اجزای مقومی از هویت من هستند و بالعکس. تفسیر این روایت‌ها و شخصیت‌ها و افعال آنها در فهم ما از خود نقش دارد. بنابراین خودفهمی در افق دیگری از مسیر طولانی تحلیل زبان، تفسیر کنش‌ها و شخصیت دیگری گذر می‌کند. از این جهت خودفهمی همواره در افق زبان و دیگری محقق می‌گردد.

از نظر هیدگر فهم دازاین از خویش، به جهت فروافتادگی او در عالم، به معنای خود را از پیش در انس با جهان، چیزها و دیگران و در موقعیتی معین یافتن است؛ بنابراین دازاین

از پیش، فهمی از چیزها دارد و در انس و نزدیکی با آنها است. اما برای فهم چیزها امکان‌های خویش را بر آنها می‌افکند و اجازه می‌دهد که آنها ذات خود را در فرایند طرح‌افکنی دازاین بر وی آشکار نمایند.

در تلقی هیدگر «دازاین آن هستنده‌ای است که در ضمن بودن خود با هستی خویش نسبتی از سر فهم دارد. این تعریف مفهوم صوری اگزیستانس را به ما نشان می‌دهد» (هیدگر، ۱۳۸۹: ب: ۱۶۹). فهم در دیدگاه هیدگر به منزله‌ی طرح‌افکنی است. در همین طرح‌اندازی است که دازاین، "خود" را آشکار می‌کند و در آن فهم خود می‌کند. بنابراین در هر طرح‌اندازی و به عبارتی در هر فهمی، دازاین خود را می‌فهمد و «در درجه‌ی اول، واجد جنبه‌ی فهم خود است» (هیدگر، ۱۳۹۲: ۳۴۳). به علاوه فهمیدن، یعنی "خود" را طرح‌انداختن، سازونهاد "خود" را تشکیل می‌دهد و از آنجاکه خودفهمی، طرح‌افکنی مداوم امکان‌های دازاین است، خود همواره امری تمامیت‌نیافته خواهد بود. نوع خودشناسی‌ای که هیدگر از آن سخن می‌گوید مرتبط با تمامیت ساختار در جهان بودن دازاین است و این نسبت، نسبتی دوسویه و هستی‌شناختی است. آنچه ما با آن مواجهیم فهم خود از طریق مواجهه با جهان و فهم جهان از طریق خودفهمی است.

از آنجاکه دازاین در فهم خود، به نحو ذاتی التفات دارد به... و معطوف است به...، بنابراین از پیش در نسبت با غیر است. «با فهم کردن، همواره با دیگران بودن معین و ممکن، و به سوی در درون عالم هست‌ها بودن معین و ممکن، در انداخته می‌شود.» (هیدگر، ۱۳۹۲: ۳۴۳) به این ترتیب دازاین در ساختار بنیادین خویش بدون گسست، مأنوس با دیگری است و هر فهمی از دیگری می‌تواند، نحوی خودفهمی برای وی باشد. این خودفهمی به نحو مستقیم و بی‌واسطه صورت می‌گیرد، زیرا دیگری به دلیل در جهان بودن "خود"، از پیش هم‌بود با "خود" است.

هیدگر در وجود و زمان به دو نوع خودفهمی قائل است. خودفهمی اصیل و غیراصیل. در خودفهمی اصیل دازاین تناهی خود را درمی‌یابد و در پدیدار ترس آگاهی، هستی خود را همچون پروای دیگران داشتن منکشف می‌کند. در خودفهمی غیراصیل، دازاین خود را به عنوان یکی از همگنان می‌فهمد و از خود بودن اصیل می‌گریزد. در این گریز و سقوط میان همگنان که زبان تبدیل به سخن لهو و هرزه‌درآبی می‌شود، مواجه شدن با خود رخ نمی‌دهد. در این حالت فرد از پذیرش مسأله‌ی مرگ اجتناب می‌کند و در دیگران و چیزها و در روزمرگی مستحیل است.

در دیدگاه هستی‌شناسانه‌ی هیدگر، زبان از ساختارهای بنیادین دازاین است و در زبان است که وجود، خود، موجودات و دیگران بر دازاین آشکار می‌شوند. به این ترتیب زبان در نسبت با فهم و فهم خویشتن قرار دارد و از وجوه بنیادین و آگزیستانسیال دازاین است، زیرا «بحث کردن درباره‌ی زبان، قرار دادن آن در جایگاه خود است؛ که آن نیز چیزی جز "خود" ما نیست. یعنی این نیز گردآمدن ما در خودبودنمان است.» (هیدگر، ۱۳۸۹: الف: ۷۶)

زبان در تلقی وی صرفاً ابزاری برای انتقال مفاهیم نیست، بلکه مفهوم‌پردازی و تفکر نظری را که از وجوه اشتقاقی فهم بنیادین و زبان پیشاگزاره‌ای هستند امکان‌پذیر می‌سازد. بنابراین به نظر وی فهم دازاین از خویشتن در افق زبان صورت می‌گیرد. اما فهم خویشتن، فهمی نظری، مدرکانه، مفهومی و تصویری نیست و به بنیاد پیشاگزاره‌ای زبان تعلق دارد. بنابراین خودفهمی در دیدگاه هیدگر در افق زبان به نحو مستقیم و بی‌واسطه صورت می‌گیرد و تحلیل و تفسیرهای گزاره‌ای و مفهومی در این میان جایی ندارند.

بنابراین در دیدگاه هستی‌شناسانه‌ی هیدگر خودفهمی و خودبودگی در افق‌های زبان و دیگری و در نسبتی مستقیم و بی‌واسطه با آنها تحقق می‌یابد.

اما ریکور ضمن قائل بودن به فروافتادگی انسان در جهان، فهم انسان از خود و جهان را در هریک از این افق‌ها به واسطه‌ی تبیین و تحلیل نشانه‌ها و نمادها و آثار آن، امکان‌پذیر می‌داند و برای آن طریقی غیرمستقیم و معناشناختی قائل است. به این ترتیب هیدگر با تقابل و جدایی سوژه و ایزه که آن را دستاورد متافیزیک می‌داند، مخالف است؛ اما ریکور اصل این جدایی را می‌پذیرد، گرچه با برقراری ارتباط دوسویه میان آنها، تقابل و جدایی را برمی‌دارد و بر تأثیر و تأثر آن دو بر یکدیگر تأکید می‌کند.

در ادامه تلاش می‌کنیم با نشان دادن ویژگی استعاری زبان و رابطه‌ی خود با دیگری به عنوان ساختارهای بنیادین دازاین، استعاری بودن ساختار خود و خودفهمی در تفکر هر دو فیلسوف را مدلل نماییم و نشان دهیم که چگونه ویژگی تفسیرپذیری استعاره در بنیان هستی‌شناختی دازاین، می‌تواند به کمرنگ کردن مرز متمایز کننده‌ی هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی و پیوند میان این دو قلمرو منتج شود. به این ترتیب می‌توان از زیایی بنیان هستی‌شناختی دازاین برای کاربردهای معرفت‌شناسانه سخن گفت.

۴. ویژگی استعاره‌ی زبان و نسبت آن با ماهیت استعاره‌ی خود و خودفهمی

در این بخش تلاش می‌کنیم بر اساس مفاهیم و نظریات ریکور و هیدگر درباره‌ی زبان، نظریه‌ی "ذات استعاره‌ی زبان" را به عنوان منشأ خلاقیت معناشناختی و هستی‌شناختی در تفکر آن دو استنباط کنیم. در اندیشه‌ی ریکور بر اساس فرایند فهم و نسبت تخیل با استعاره، و در اندیشه‌ی هیدگر بر اساس سه مفهوم (۱) Riss، (۲) logos (لوگوس) و (۳) naming (نامیدن)، این نظریه را مورد بحث قرار می‌دهیم. وحدت همانی در عین تفاوت و خلق معنایی و هستی‌شناختی، دو بعد مهم ویژگی استعاره‌ی هستند که در این مبحث مورد تمرکز ما خواهند بود.

ریکور ساختار ذهنی و تعقل انسان را زبانمند می‌داند و آن را چون فرایندی استعاره‌ی ترسیم می‌کند. وی بر این باور است که تصویر نقش بسته در ذهن که حاصل مواجهه با شیء است، انگاره‌ای (image) است که در زبان به انعکاس درآمده و معنایی در حال ایجاد است. این انگاره‌های زبانی متعدد، در تخیل و در طی فرایندی استعاره‌ی در وحدت با یکدیگر قرار می‌گیرند. تخیل دو جنبه‌ی حسی و زبانی را به یکدیگر ملحق می‌کند. در تخیل از طریق شاکله‌های زبانی، همگونی گزاره‌ای ایجاد می‌شود و در این محیط، فاصله‌های منطقی برداشته می‌شود و ما می‌توانیم شباهت‌ها را ببینیم. شاکله‌های مورد نظر ریکور بر خلاف شاکله‌های کانتی که انگاره را به مفهوم تبدیل می‌کنند، انگاره را که زبانی است به معنایی در حال ایجاد تبدیل می‌نمایند. از آنجاکه ویژگی استعاره جمع همانی و غیریت توأمان است، در دیدگاه ریکور مسأله‌ی زبان و معنا، فهم و تأویل، در نسبت با فرایند و ویژگی استعاره‌ی قرار دارند.

از نظر ریکور کنش تأویل مبتنی بر غلبه بر فاصله و تفاوت‌های فرهنگی، و ایجاد پیوند میان خواننده با متنی بیگانه شده است؛ به این ترتیب معنای متن در فهم امروزین انسان از خویش ادغام می‌شود و سبب آن میل عمیق ما به فهم خویشتن است. با غلبه بر فاصله با متن، تلاش می‌شود به فهم ذات و حقیقت خود جهان واقعیت که پیش‌روی متن طرح افکنده شده دست یابیم؛ فهم ذات و حقیقت این جهان پیش‌افکنده شده توسط متن، بر فهم انسان که همانا عین خودفهمی اوست، تأثیر می‌گذارد و این خودفهمی در فهم و تفسیر واقعیت جهان، نگاهی نو پدید خواهد آورد. می‌توان گفت که کنش تأویل نیز دارای ویژگی استعاره‌ی است، زیرا مبتنی بر غلبه بر فاصله با متن و ایجاد "پیوند" میان خواننده و متن یا خواننده با مؤلف به عنوان دو امر "متفاوت" است. به این ترتیب هرمنوتیک "من هستم"،

تحلیل ساختار وجودی "خود" و فهم خویشتن ... (سیده اکرم برکاتی) ۱۱۳

بار دیگر در مرتبه‌ای کلی‌تر، به عنوان خودفهمی در حضور یک متن، و بنابراین در افق زبان سربرمی‌آورد.

ریکور در *قانون استعاره* بر این نظر است که در هرمنوتیک عمومی، پدیدار استعاره، راهی را برای بررسی جنبه‌ی زیبا و خلاقانه‌ی گفتار می‌گشاید. (Jervalino, 1990: 65) در تفکر ریکور ماهیت زبان اساساً استعاری است زیرا کلمه و جمله به عنوان ساختار اصلی زبان، در عین ارجاع به شیء، متمایز از آن نیز هستند. این ویژگی استعاری زبان، مسبب زایایی و خلاقیت آن است و همین ویژگی است که به تخیل زبانمند، قدرت خلق و ابداع می‌بخشد. از نظر ریکور شعر به خوبی نمایانگر این ویژگی و کارکرد زایای آن در حوزه‌ی معنا است.

شعر به پدیدارشناسی هرمنوتیکی اجازه می‌دهد که در عمقی بیشتر بیوید و به شیوه‌ای از تأویل ما را آگاه می‌کند که در تفکر و نظورری درباره‌ی جهان متوقف نمی‌شود، بلکه گامی پیش‌تر در جهت تغییر جهان برمی‌دارد. (Jervalino, 1990: 65) ریکور در گفتگویی با پیتر کمپ (peter kemp) معترف است که "یک مسأله" که از زمان آغاز نمودن او به تأمل برایش مطرح بوده، مسأله‌ی خلاقیت (creativity) است. او می‌گوید که این مسأله را ابتدا در بحث اراده و از منظر روانشناسی فردی مدنظر قرار داده است و سپس در مرتبه‌ی فرهنگی، در تحقیق درباره‌ی نمادگرایی‌ها آن را مورد تأمل قرار داده است و سرانجام در بحث روایت، در مرکز این خلاقیت اجتماعی، فرهنگی قرار گرفته است، زیرا روایت کردن، کنش پایدار جامعه است. فرهنگ‌ها با روایت کردن خودشان، خود را "خلق" می‌کنند. بنابراین وی می‌گوید که در عرصه‌ی جمعی و اجتماعی به محور مسأله‌ی خلاقیت سوق داده شده است. بنابراین به نظر ریکور کوجیتو باید خود را به عنوان "من هستم" بازیابد و با قدرت آشکار کننده و "شاعرانه‌ی" کلمه مورد تفکر قرار گیرد تا سرانجام بتواند خود را به عنوان سوژه‌مندی تاریخی، زمانمند، جمعی و خلاق بازشناسد. (Jervalino, 1990: 65) «این شیوه‌ی بودن، دیگر عشق به سرنوشت نیست بلکه عشق به آفرینش است.» (Ricoeur, 1974: 466,) (467) به این ترتیب وی میان خلاقیت معنایی در استعاره و خلق و ابداع در عرصه‌ی واقعیت، و از منظر هستی‌شناختی، پیوند برقرار می‌کند.

خلاقیت مورد توجه ریکور، هدایتگر مباحث وی درباره‌ی روایت بوده است؛ گرچه وی به رابطه‌ی استعاره و روایت اشاراتی دارد، اما در بحث از هویت روایی از هویت استعاری سخنی نمی‌گوید. وی همگون‌سازی گزاره‌ای در جمله را به عنوان واحد استعاری،

به نظام روایی نیز اطلاق می‌کند و طرح روایی را حاصل وحدت رویدادهای متفاوت تلقی می‌کند و از این جهت آن را داری ویژگی استعاری می‌داند. وی شباهت میان "همگون‌سازی گزاره‌ای" (predicative assimilation) در ابداع معنایی در استعاره را با "باهم‌فهمیدن" (grasping together) رویدادهای متعدد و پراکنده در یک طرح داستانی (plot) آشکارا نشان می‌دهد. (Ricoeur, 1984: x) بنابراین از نظر وی طرح روایی یک استعاری بزرگ است. بر اساس همین مطلب می‌توان میان هویت روایی و هویت استعاری قائل به ارتباط شد.

بنابراین می‌توان گفت در تفکر ریکور، خودفهمی و ساختار "خود" در افق زبان محقق می‌شوند و از ویژگی استعاری برخوردارند. بر این اساس، فهم خود و تأویل خود که فرایندی زبانی هستند، به جهت ویژگی استعاری زبان، خودفهمی و ساختار "خود"، پیوسته در حال شدن و تغییر هستند و هرگز تمامیت‌یافته و مطلق نیستند؛ به‌علاوه به جهت ویژگی خلق و ابداع در استعاره، خودفهمی همواره نوعی خودتحقق بخشی است. به این ترتیب در فهم هر فرد از خویش، خلاقیت و ابداع مداخله می‌کند و سوژه، جوهری مطلق نیست که به سوی شناخت آن به واسطه‌ی تأمل و تفسیر پیش برویم. خود سوژه به جهت نحوه‌ی فهم ما از آن، به انحاء گوناگون بر ما آشکار می‌گردد و جلوه‌های متفاوت و متعددی برایمان دارد. به همین جهت به نظر ریکور هستی‌شناسی، تنها در افق پیش‌رو به عنوان هدفی که در جهت آن میل می‌کنیم ولی دست‌یاب ما نیست، قرار دارد. به دلیل همین ویژگی استعاری و ابداع و زیایی آن است که وجود مطلق، وجود امر مقدس و وجود خود انسان، پنهانی و آشکاری و هست و نیست را توأمان دربردارند و ما به سوی فهم آنها "پیوسته در راه" خواهیم بود.

گفتیم که در دیدگاه هیدگر فهم خود در افق زبان که وجه وجودی دازاین است محقق می‌شود. زبان، افقی است که در آن خود و موجودات آشکار می‌شوند. این نشان داده شدن و آشکار شدن مبتنی است بر فهم پیشین دازاین از موجوداتی که هنوز آشکارا صورت‌بندی نشده‌اند. زبان، موجوداتی را که به نحوی در یک گشودگی پیشین به حضور آمده‌اند، نشان می‌دهد و این کار را با تمایز بخشیدن میان موجودات و جداکردن آنها از یکدیگر انجام می‌دهد و به این ترتیب فضایی را می‌گشاید که در آن موجودات در نسبت با هم قرار می‌گیرند. هیدگر ماهیت پیوند دهندگی جدا کنندگی (joining-separating) زبان را با کلمه‌ی Riss نشان می‌دهد. او در سرآغاز کار هنری ویژگی آن را اینگونه توضیح می‌دهد: «قرابتی

(intimacy) که در آن، تقابلها (opponents) به یکدیگر متعلق (belong) هستند» (Heidegger, 1975: 61) به عبارت دیگر Riss تفاوتی است که دو قلمرو متمایز و در عین حال اساساً درهم تنیده را به هم پیوند می‌دهد. Riss به عنوان تفاوت یا طرح-شکاف، اجزاء غیرمتجانس را در خود جمع می‌کند و آنها را با حفظ تفاوت برطرف نشدنی، با یکدیگر پیوند می‌دهد. هیدگر ویژگی پیوند دهندگی جدا کنندگی زبان را "نامیدن" می‌داند. به این ترتیب به نظر می‌رسد، Riss به عنوان ماهیت پیوند دهندگی جدا کنندگی زبان ویژگی استعاری دارد. "نامیدن" نیز در دیدگاه او، فراخواندن است، یعنی به نزدیک آوردن آنچه از دورافتادگی و غیبتش، فراخوانده شده و مورد خطاب قرار گرفته است. "نام" در عین همانی با چیز، خود چیز نیست و با آن متفاوت است. هیدگر در چه باشد آنچه خوانندش تفکر ویژگی پیوند دهندگی جدا کنندگی زبان را "نامیدن" می‌داند. در نامیدن آنچه را که حاضر است در دسترس می‌آوریم. (Heidegger, 1968: 120) می‌توان گفت که نامیدن فرایندی استعاری است و هر نام یک استعاره است. بر این اساس می‌توان قائل شد که "بنیاد" فرایند استعاری نامیدن و ویژگی استعاری نام، که به وجه گزاره‌ای زبان اشاره دارد، ویژگی استعاری بنیادینی است که در وجه پیشاگزاره‌ای زبان و به عبارتی Riss وجود دارد.

به این ترتیب رابطه‌ی میان چیز و عالم نیز که بیانگر همانی در عین تمایز است و درون زبان و فراخوانی آن روی می‌دهد، دارای ویژگی استعاری است. زیرا در سخن گفتن، دعوت برای آوردن چیزها به عالم و آمدن عالم به چیزها، در وفاق بسر می‌برند. آنها نه از یکدیگر جدا و نه درهم آمیخته‌اند. تمایزی در عین یگانگی، میان چیزها و عالم هست. «این تمایز و وحدت، ارتباطی پسینی نیستند که حاصل انتزاع ما باشند. جدایی و یگانگی، عالم و چیز را برمی‌گشایند و این گشودگی، خود راه پیوند این دو توسط تمایز است.» (هیدگر، ۱۳۸۹ الف: ۹۰-۹۲) این گشودگی در زبان روی می‌دهد و بنابراین زبان در اساس ویژگی استعاری دارد.

در دیدگاه هیدگر فراخوانی گردآمدن، بانگ سکوت است. در این یگانگی که در حضور تمایز واقع است، سکون و سکوت و آرامش برقرار می‌گردد. بدین گونه است که آرامش سکون-سکوت تحقق می‌یابد. زبان، بانگ سکوت تمایز است. انسان نیز خود متعلق به زبان و بانگ سکوت است. زبان ریشه در سکوت دارد. بنیاد حقیقت هستی با سکوت حس می‌شود و نه با کلام. هیدگر رها کردن هستی و هستندگان را به اینکه باشند، در سکوت ممکن می‌داند. اینگونه است که «زبان سخن می‌گوید و در سخن گفتنش تمایز را به

حضور می‌خواند و جهان و چیزها را در یک‌دستی یگانگی‌شان در اختیار می‌گیرد.» (هیدگر، ۱۳۸۹ الف: ۱۰۰) به این ترتیب زبان و بنیان آن یعنی سکوت، محمل جمع یگانگی و تمایز هستند و از ویژگی استعاری برخوردار می‌باشند. به نظر می‌رسد این ویژگی استعاری هستی انسان است که این امکان را برای او ایجاد می‌کند که بتواند به تمایز گوش دهد، زیرا خودش تمایزی در هستی است که در یگانگی با چیزها قرار دارد. او آنچه را می‌شنود، یعنی مانوس با وجود اوست را به صدا تبدیل می‌کند زیرا به جهت برخورداری از تخیل و زبان ابداع‌کننده است و این نیز به جهت ساختار استعاری وجود اوست. به این ترتیب ویژگی استعاری در ذات هستی دازاین و هستی در ذات خود، منشأ خلاقیتی هستی‌شناختی است.

به‌علاوه هیدگر حال، تفهم و لوگوس را دارای وحدتی ساختاری می‌داند. لوگوس معادل زبان نیست، بلکه لوگوس در زبان اظهار می‌شود. از نظر هیدگر «لوگوس به آنچه گفتار درباره‌ی آن است، مجال دیده شدن می‌دهد... لوگوس مجال می‌دهد تا چیزی همچون (as/als) چیزی دیگر دیده شود.» (هیدگر، ۱۳۸۹ ب: ۱۳۰ و ۱۲۹) این ساختار دیده شدن چیزی همچون چیزی دیگر (as if)، بیانگر ویژگی استعاری است. گرچه "همچون" (as)، در اینجا صرفاً به معنای تشبیه یا همانندی نیست. ریکور در بحث از تخیل و تفهم که آن را به ذهن مرتبط می‌کند، از این ویژگی یعنی دیدن شباهت در عین تفاوت به عنوان ویژگی استعاری یاد می‌کند.

لوگوس مشتق از واژه‌ی لگین به معنای جمع آوردن و مجموع ساختن است. لوگوس، مبنای رفتن به حال و وحدت است. لوگوس مجمع همه‌ی کثرات است. "همچون"، در اینجا صرفاً به معنای تشبیه یا همانندی نیست بلکه علاوه بر آن بر سایر نسبت‌های میان موضوع و محمول از جمله این‌همانی و این‌نه‌آنی نیز دلالت دارد. لوگوس در اینجا به مثابه‌ی وجود تلقی شده است. در لوگوس و وجود نیز می‌توانیم ویژگی استعاری را ببینیم. ویژگی استعاری، منشأ خلاقیت زبان و تعالی انسان در ساحات وجود است. خود انسان نیز به جهت بهره‌مندی از لوگوس ذاتاً عامل پیوند دهنده‌ی و وحدت‌بخش کثرات است. بنابراین می‌توان گفت که وجود و وجود انسان اساساً ذاتی استعاری دارند و این می‌تواند دلیلی برای رازگونگی و ابهام معنای وجود و نیز انتقال و حرکت هستی‌شناختی دازاین در ساحات وجود و بسط عالم او باشد. از سوی دیگر با این تبیین می‌توانیم دلیلی هستی‌شناختی برای قدرت نمادسازی و استعاره‌پردازی که خاص انسان است ارائه دهیم.

تحلیل ساختار وجودی "خود" و فهم خویشتن ... (سیده اکرم برکاتی) ۱۱۷

ریکور این توان را به ذهن مرتبط می‌کند و ما با این تحلیل، برای آن به مبنایی وجودی در ساختار دزاین قائل می‌شویم.

۵. ویژگی استعاری رابطه خود با دیگری در نسبت با ماهیت استعاری خود و خودفهمی

ریکور در خویشتن همچون دیگری (oneself as another) از ابتدا پیشنهاد می‌کند که "خویش بودگی" خویشتن مستلزم دیگربودگی است، تا آن اندازه که نمی‌توان بدون دیگری درباره‌ی فرد اندیشید. وی در توضیح معنای مورد نظر خود از واژه‌ی "as" در عنوان کتابش، پیشنهاد می‌دهد که به جای اینکه آن را "همچون" معنی کنیم و صرف مفهوم مقایسه را مد نظر قرار دهیم، برای آن مفهوم استلزام قائل شویم و بگوییم "خویشتن مادامی که دیگری باشد"، یعنی "دیگری لازمه‌ی خویشتن". (Ricoeur, 1992: 3)

تامکینسون این نکته را مورد توجه قرار می‌دهد که دیالکتیک میان خود و دیگری اساساً همان ساختار دیالکتیک میان فاصله و تعلق را دارد که در نتیجه‌گیری کتاب *قانون استعاره* به آن اشاره می‌شود. به عقیده‌ی وی برای اینکه خود، دیگری باشد باید چیزی باشد که نیست؛ بنابراین باید ذات استعاره را درونی کرده باشد و این نکته‌ای است که ریکور به آن اشاره نکرده است. به علاوه ریکور در *قانون استعاره*، معنی استعاره را "دیدن به منزله‌ی" معرفی می‌کند. بر این اساس عنوان کتاب "خویشتن همچون دیگری" نیز ساختاری استعاری دارد، زیرا بیانگر "خود" را به منزله‌ی دیگری دیدن است. (Tomkinson, 2012: 42)

ریکور در مقاله‌ی خود با نام *شناخت، تخیل و احساس*، مطلب مهمی را درباره‌ی نظریه‌ی استعاره در کتاب *قانون استعاره*، مطرح می‌کند و می‌گوید: «اینجا جای بحث درباره‌ی استلزامات هستی‌شناسانه‌ی این مدعا و تبیین شباهت‌ها یا عدم شباهت‌های آن با مفهوم زیست‌جهان هوسرل یا مفهوم درجهان بودن هیدگر نیست. (Ricoeur, 1978: 153). تامکینسون براین باور است که از این عبارت ریکور، این پیشنهاد برمی‌آید که جایی برای چنین بحثی هست و اینکه وجود ما به عنوان موجودات استعاره‌ساز، به مکان ما در زیست‌جهان و شیوه‌ی بودنمان درجهان مربوط می‌شود، گرچه نه دقیقاً به همان معنایی که این مفاهیم توسط هوسرل و هیدگر مطرح شدند. وی اشاره‌ی ریکور را مورد تمرکز قرار می‌دهد و ارتباط میان هستی‌شناسی بودن درجهان را با تنش میان روایت‌گونگی و استعاری بودن برقرار می‌سازد. (Tomkinson, 2012: 43, 44)

ریکور با این عبارت، نزدیک به این است که بگوید، سوژه‌بودن (subjectivity)، استعاری‌بودن (metaphoricity) است. این عبارت از این جهت قابل توجه است که ما دقیقاً در پس ظاهر آن، اشتغال دوباره ظهور یافته، به دیالکتیک میان همانی و تفاوت را که نمایانگر اثر پیشین ریکور درباره‌ی استعاره است، می‌یابیم. بنابراین در پاسخ به این سؤال که "دیگری" چگونه می‌تواند به درون همانی "خود" نفوذ کند، باید گفت که دقیقاً استعاره است که می‌تواند به لایه‌های همانی راه یابد تا همانی را در چارچوب نه‌آنی نشان دهد. هرگونه تجربه یا تلاش برای نظریه‌پردازی درباره‌ی "خود"، به عنوان چیزی بیش از کوچیتوی دکارتی، ساختاری استعاری یا شبه استعاری دارد، حتی اگر با عبارت استعاری بیان نشده باشد. این همانا دیدن "خود" به منزله‌ی چیزی بیرون از "خود" است که بنا به تعریف، آن نیست. (Tomkinson, 2012: 43)

به نظر ریکور عدم تناسبی در هریک از ما وجود دارد که سبب تمایز ما از دیگران نیز هست. هر یک از ما تعیین زمانی-مکانی یگانه‌ی خود را دارد که او را از دیگران متمایز می‌کند؛ در عین حال افراد می‌توانند از طریق لوگوس با یکدیگر ارتباط برقرار نمایند، یعنی از طریق چیزی که غایت آن برگزشتن از این منظرهای متعین است. شکاف میان بایوس (bios) یا به عبارتی زندگی متعین زمانمند-مکانمند انسان و لوگوس (logos) یعنی بهره‌مندی فرد از عقل که قادر به درک کلیات است، در هر فرد وجود دارد و مظهر عدم تناسبی در وجود فرد است. در اینجا نیز مانند دیدگاه هیدگر مفهوم لوگوس بیانگر باهم‌آوردن و پیوند دو امر متمایز است. در تلقی ریکور انسان‌ها از جهت بایوس یا موقعیت متعین زمان-مکانی خود در تمایز با یکدیگر هستند، اما به واسطه‌ی بهره‌مندی از لوگوس در وحدت و پیوند با دیگران قرار می‌گیرند. لوگوس در معنای رایج متافیزیکی و سستی به زبان و عقل تعبیر می‌شود و ویژگی استعاری لوگوس به خوبی می‌تواند توجیه‌کننده‌ی مقام وحدت بخشی و کلیت بخشی در زبان و عقل باشد. بنابراین نسبت خود با "دیگری" در افق بایوس و لوگوس توأمان، نمودار همانی و تفاوت و ویژگی استعاری است.

از نظر ریکور سوژه‌بودن (subjectivity)، از چشم‌انداز استعاری بودن، نوعی قلمرو دوسویه میان "خود" و غیرخود و بر مبنای تنش میان هست و نیست است و ویژگی آن همانی و تفاوت با جهان است؛ این قلمرو دوسویه‌ی خود-در-جهان، شبیه قلمرو دوسویه در بیان استعاری است؛ زیرا خود-در-جهان نیز، همانند مرجع استعاری، یک شیء فیزیکی نیست و مرزهای مشخصی ندارد، اما چیزی است که می‌توان به آن ارجاع داد و بیانش کرد.

منظور از مرجع استعاری در اینجا، چیزی است که حاصل مجموعه‌ی دم‌های مشترک و متقاطع میان استعاره‌ی کننده و استعاره‌ی شده است. منظور از استعاره‌ی کننده در اینجا، "خود" و منظور از استعاره‌ی شده، "جهان" است. مرجع استعاری نیز قلمرو مشترک میان آن دو می‌باشد که شامل وجوه شباهت و روابط متقابل میان آن دو است. (Tomkinson, 2012: 39) "خود"، ساختاری استعاره‌ی دارد، به این معنی که به عنوان مرجعی وجود دارد که حاصل برساخته شده‌ای از مجموعه‌ی دم‌های مشترک با جهان است و در این زیست-جهان مشترک است که می‌تواند فهمی از خود داشته باشد. به این ترتیب می‌توان گفت خود و خودفهمی در افق نسبت خود با دیگری محقق می‌شوند و ویژگی استعاره‌ی دارند.

در ادامه به امکان بحث از ویژگی استعاره‌ی نسبت خود با دیگری در تفکر هیدگر خواهیم پرداخت و رابطه‌ی آن با خودفهمی و ساختار "خود" را نشان می‌دهیم. دازاین هستنده‌ای است که خود را در حکم "من هستم" مشخص می‌کند. اما دازاین به عنوان در-جهان بودن، درعین حال به مثابه‌ی با یکدیگر بودن مشخص می‌شود؛ بنابراین من تا حدودی دازاین خودم نیستم. من با دیگران هستم و دیگران نیز بدین گونه با دیگران هستند؛ با وجود این "من"، در عین با دیگران بودن، هرگز دیگری نیستم. (هیدگر، ۱۳۹۶: ۵۶-۵۲)

دازاین در خودفهمی‌اش، در-عالم-بودن را فهم می‌کند، و به تبع آن از پیش بادیگران بودن و با موجودات درون عالم هست، سروکار داشتن، را درمی‌یابد. از خود بیرون شدن دازاین به سوی دیگران و درعین حال از چیزها به سوی خود بازگشتن و خود را اینگونه در مواجهه با آنها فهمیدن، نمودار ویژگی استعاره‌ی ساختار دازاین است. انسی که در آن شکاف ایجاد می‌شود و مجدداً بر این شکاف غلبه می‌شود. این انس (پیوند و وحدت) و فاصله (غیریت و تفاوت) در ساختار دازاین هم‌بنیاد هستند و می‌توانند نمایانگر ویژگی ذاتا استعاره‌ی ساختار دازاین تلقی شوند.

دازاین واقعی، خود را ابتدا از روی موجوداتی که درون عالم هستند و با آنها مواجه می‌شود، فهم می‌کند و می‌گذارد که چیزها و وضع و حال‌ها و دیگران، "خود" او را مقدر کنند. این فهم کردن، فهم کردن ناراستین یا مجازی است که البته نوعی فهمیدن است ولی نه فهمیدنی که بر اساس طرح‌انداختن دازاین بر امکان‌هایش، به نحوی اصیل و بنا بر آزادی‌اش، باشد. (هیدگر، ۱۳۹۲: ۳۴۴ و ۳۴۵) این ترس آگاهی است که دازاین را از انجذاب سقوط کننده در "جهان" بازپس می‌گیرد. انس و الفت هرروزینه در ترس آگاهی است که از

هم فرو می‌پاشد. دازاین تک و منفرد می‌شود و با این همه همچون درجهان بودن است. (هیدگر، ۱۳۸۹: ۴۴۵)

بنابراین اصالت و نااصالت هر دو از امکانات هستی دازاین و از وجوه اگزیستانسیال ساختار دازاین هستند. از نظر هیدگر اگزیستانس مجازی، غیراصیل نیست، بلکه مجازی بودن هم لازمه‌ی ذات دازاین واقعی است. خود حقیقی بودن هم وجهی از مجازی بودن است و مجاز نمی‌تواند به تمامی پاک شود. خودفهمی هرروزینه‌ی دازاین، فهم خود مجازی است. از بهر درعالم بودن دازاین، بنیاد خودفهمی مجازی و حقیقی است. (هیدگر، ۱۳۹۲: ۲۱۹)

خودبودن اصیل موکول به بهره‌مندی سوژه از حالتی استثنایی که از همگنان جدا شده باشد نیست...، اما در این صورت، از حیث هستی‌شناختی میان خودهمانی آن خودی که به نحو اصیل موجود است و اینهمانی منی که در عین کثرت زیسته‌هایش "خود" را ماندگار می‌دارد، شکافی می‌افتد که این دو را از هم جدا می‌کند. (هیدگر، ۱۳۸۹: ۳۳۰)

این دو نحوه از خودبودگی، مشابه مفهوم ایدم و ایپسه در دیدگاه ریکور است. این امر نمودار یگانگی دازاین در عین بیگانگی‌اش با جهان و دیگران است و تداعی کننده‌ی انس در عین فاصله با جهان است که می‌توان گفت بر ویژگی استعاری ساختار دازاین دلالت می‌کند.

ازسوی دیگر شیوه‌ی بنیادین درعالم بودن دازاین که به معنای با همدیگر داشتن جهان است، همانا سخن‌گفتن است. سخن‌گفتن دازاین درباره‌ی شیوه‌ی مراده‌اش با جهان، مآلاً گونه‌ای تفسیر نفس خود دازاین است. (هیدگر، ۱۳۹۶: ۵۱) به این ترتیب زبان مبنای با هم بودگی و هم‌سخنی دازاین‌ها با یکدیگر است. بنابراین نسبت خود با دیگری در افق زبان صورت می‌گیرد. بر اساس اینکه زبانمندی دازاین را دارای ویژگی استعاری دانستیم، متعاقباً این ویژگی قابل اطلاق به نسبت خود با دیگری نیز هست.

هیدگر در اثر خود با نام *همانی و تفاوت* (identity and difference)، برخلاف متافیزیک، همانی چیزها را به یک مبنای بنیادین ارجاع نمی‌دهد؛ بلکه پروای وجود در دیدگاه او به عنوان پروای تفاوت‌ها و آنچه ویژه‌ی چیزهاست، تلقی می‌شود. (F. McNicolls, 1998: 185) در متافیزیک اصل همانی، قانون بنیادین تفکر تلقی می‌شود. این اصل معمولاً به صورت الف=الف صورت‌بندی می‌شود. به نظر هیدگر این عبارت، چیزی درباره‌ی همانی نمی‌گوید

تحلیل ساختار وجودی "خود" و فهم خویشتن ... (سیده اکرم برکاتی) ۱۲۱

بلکه «الف=الف، بیانگر تساوی است» (Heidegger, 1969:23) هیدگر این مطلب را بیان می‌نماید تا سپس درباره‌ی همانی وجود موجودات بحث کند و بر این باور است که «اصل همانی از وجود موجودات سخن می‌گوید.» (Heidegger, 1969:26) بنابراین عبارت الف=الف نمی‌خواهد بگوید که الف، الف است، زیرا همانگویی ایجاد می‌شود و فقط باید گفت الف. اما عبارت این را نمی‌گوید و «دقیقاً آنچه را که اصل همانی می‌خواهد بگوید پنهان می‌کند»، یعنی این مطلب را که «همانی و به عبارتی وحدت با خود، به هر موجودی متعلق است.» (Heidegger, 1969:26) این بدان معناست که یک چیز، همانی/هویت (identity) خاص خود را دارد و نباید با ارجاع به مفهوم بیرونی وجود (Being) آشکار شود. هیدگر این پیشنهاد را مطرح می‌کند که همانی باید بر اساس تجربه‌ی تنهایی مورد بازاندیشی قرار گیرد. همانی یک چیز باید از منظر مفهوم اخلاقی خودفهمی "اصیل" بازاندیشی شود، زیرا این امر مستلزم تصدیق تفاوت‌هاست، یعنی آنچه خاص موجودات است. (F. McNicolls, 1998: 181) بنابراین هر موجود با خود همانی دارد و این همانی‌اش با خود در عین تمایزش با سایر موجودات است. بنابراین ویژگی استعاری در ذات هر موجود برقرار است.

اما چگونه است که ما می‌توانیم فراسوی یک مبنا، به همانی در پرتو تفاوت‌ها بیاندهیم؟ هیدگر توصیه می‌کند که ما «از تمایل به تفکر بازنمایانه (representational) دور شویم» (Heidegger, 1969:32) او بر این ادعاست که «این تغییر تمایل تفکر تنها پس از یک تکان صورت می‌گیرد» (Heidegger, 1967: 2) حرکت و گذر از این شیوه‌ی تفکر، بر اساس زندگی عاطفی ما، هنر و درد و نظیر آن روی می‌دهد. این تجارب به ما کمک می‌کنند تا عادت به تفکر درباره‌ی همانی چیزها، و در واقع شیوه‌ی فهم خودمان با ارجاع به مبناها را بگسلیم. هیدگر این تجربه را به عنوان "ارایگنیس" توصیف می‌کند و ویژگی آن را جهش و خیزش می‌داند. در این شیوه‌ی وجودی، ما از موجودات، با تصدیق تفاوت‌هایشان، مراقبت می‌کنیم و این چیزی است که متافیزیک از آن می‌گریزد. (F. McNicolls, 1998: 184, 185)

مفهوم همانی به عنوان تساوی، که تلقی متافیزیکی است، ابهام معنایی را، با محو کردن تفاوت‌ها از بین می‌برد. اما هیدگر می‌خواهد این تفاوت‌ها را، و رای مفهوم وحدت‌بخش، تصدیقشان کند، زیرا این تفاوت‌ها هستند که ویژگی خاص یک شیء را از جمله دینی بودن، زیبا بودن، کاربردی بودن، اسطوره‌ای بودن و معانی هرروزینه‌ی ساده را به آن می‌دهند. (F. McNicolls, 1998: 182)

هیدگر از ابهام (ambiguity) استقبال می‌کند و آن را فزونی (excess) معنا می‌نامد. او از ابهام استقبال می‌کند زیرا می‌خواهد به وجود (Being) بیاندهد، یعنی به همانی موجودات (beings) در عین تکرر صورت‌هایشان. او می‌خواهد درباره‌ی معنای یک چیز نه با ارجاع به مبنایی واحد، بلکه با ارجاع به همانی آن درون تفاوت‌ها بیاندهد. دیدگاه‌های مختلف درباره‌ی یک چیز، که آن را ترکیبی از ماده و صورت می‌دانند، و یا مجموعه‌ی پیچیده‌ای از ویژگی‌های حسی، همه در این فرض مشترکند که همانی یک چیز به وسیله‌ی یک مفهوم واحد معین می‌شود، اما در اینکه این مفهوم چیست اختلاف نظر دارند. هیدگر این شیوه‌ی تفکر را نفی می‌کند. وی این نظر را مطرح می‌کند که مراقبت (care for) از موجودات در پرتو تفاوت‌های آنها، شاید بهترین راه آشکار شدن همانی آنهاست. (F. McNicolls, 1998: 183,184)

بر این اساس به نظر می‌رسد که هیدگر ویژگی استعاری و افزایش معنایی و چندمعنایی و ابهام حاصل از آن را نفی نمی‌کند. چنانکه در بخش اول متذکر شدیم، وی از این جهت مخالف استعاره است که آن را مفهومی متافیزیکی و مبتنی بر تمایز محسوس-معقول و نیز حاصل تقسیم دوگانه‌ی معنا و ارجاع می‌داند. اما خود هیدگر بحث وحدت همانی و تفاوت را، فارغ از مسأله‌ی ارجاع به یک مبنای خارجی، و در خود وجود و موجودات مطرح می‌نماید. بنابراین اگر ما از بحث استعاره در حوزه‌ی معناشناختی فرارفته و آن را در قلمرو هستی‌شناسی و بر اساس دیدگاه دو فیلسوف درباره‌ی همانی و تفاوت مطرح کنیم می‌توانیم میان دیدگاه هایدگر و ریکور در بحث استعاره پیوند برقرار کنیم؛ این امری است که تلاش شده در پژوهش حاضر به انجام برسد.

۶. نتیجه‌گیری

نشان دادیم که بر اساس نظریه‌ی ریکور درباره‌ی استعاره، می‌توان گفت که ساختار "خودفهمی" و تحقق آن در افق زبان و افق رابطه‌ی خود با دیگری دارای ویژگی استعاری است. با در نظر گرفتن قدرت خلاقیت و ابداع در استعاره و نسبت دادن آن به "خود"، خودفهمی، زبان و رابطه با دیگری، می‌توانیم به پویایی و تغیر پیوسته در آنها و خلق در جهان عملی و جهان واقعیت به انحاء گوناگون قائل شویم و امکانی بودن ذات انسان و منشأ آزاد بودن وی و انتخاب‌گری او را بیش از پیش دریابیم. به این ترتیب انسان در هر فهمی که از خویش حاصل می‌کند، همزمان خودبودگی خویش را محقق می‌سازد. در واقع

تحلیل ساختار وجودی "خود" و فهم خویشتن ... (سیده اکرم برکاتی) ۱۲۳

خودفهمی، همواره نوعی خودسازی و خودتحقق بخشی است. نکته دیگر اینکه اگر استعاری بودن را به ساختار وجود دازاین نسبت دهیم و به تعبیر ریکور از استعاره‌ها و نمادهای غنی که استعاره‌های کوچکتر را دربرمی‌گیرند سخن بگوییم، آنگاه می‌توانیم برای شهود مستقیم دازاین از وجود و از خویش، به سازوکاری قائل شویم. به کمک فرایند استعاری و استعاره‌های غنی که مانند بُرداری عمل می‌کنند و راه طولانی را کوتاه می‌کنند، دازاین مستقیماً دریافتی از خود و وجود حاصل می‌کند. به این ترتیب آنچه در شهود روی می‌دهد، یعنی انتقال سریع و مستقیم به درکی خاص، مانند چیزی است که در یک بُردار استعاری روی می‌دهد. فقط نکته این است که ما در این حال، از سازوکار آن همیشه آگاه نیستیم. یکی از نتایج این بحث این است که درمی‌یابیم چرا در ادیان نمادها، نقش مهمی در انتقال بشر به ساحت قدس ایفا می‌کنند. مواجهه با هر نماد، انسان را ناخودآگاه به ساحتی بالاتر و یا متعالی منتقل می‌کند. به کارگیری نمادها، در تبلیغات و نیز فیلم‌ها و انیمیشن‌ها برای انتقال ناخودآگاه ذهن به مقصود مورد نظر را نیز می‌توان بر همین اساس توجیه نمود. نکته دیگر اینکه خود انسان و وجود او، نمادین و استعاری است. به جهت بهره‌مندی از لوگوس، خود وجود انسان، در هستی، مجمع کثرات است و به هستی نظام می‌دهد یا نظام هستی را در خود متجلی می‌کند. به این ترتیب با استعاری دانستن ساختار دازاین، در تحلیل فهم خویشتن، میان راه کوتاه و مستقیم در هستی‌شناسی هیدگری و راه طولانی معناشناسی در معرفت‌شناسی ریکور وحدت برقرار نمودیم. تفسیرپذیری معناشناختی استعاره و به تبع آن تفسیرپذیر دانستن ساختار استعاری دازاین، در واقع ترسیم مسیر طولانی مورد نظر ریکور در بنیاد هستی‌شناسی هیدگر است و راه کوتاه خودفهمی در دازاین را می‌توان به منزله‌ی برداری کوتاه دانست که برابند مسیر طولانی مورد نظر ریکور است. دیالکتیک میان این دو رویکرد در مبحث خودفهمی می‌تواند نمایانگر وجود دوری هرمنوتیکی میان دو قلمرو هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی تلقی گردد و این رابطه‌ی دوری متقابل همواره ادامه خواهد داشت، به نحوی که در این سیر رفت و بازگشت مرز میان آن دو کمرنگ خواهد شد.

پی‌نوشت‌ها

۱. برکاتی، شاقول، صافیان، سیده اکرم، یوسف، محمدجواد (۱۳۹۹)، بررسی نقش فهم در پیوند پدیدارشناسی و هرمنوتیک در تفکر هیدگر و ریگور، دوفصلنامه فلسفی شناخت، بهار و تابستان، شماره ۸۲/۱، صص ۵۹-۸۱.
۲. برکاتی، سیده اکرم (۱۴۰۴)، نسبت "خود" با ویژگی استعاری: بسط هستی‌شناختی نظریه استعاره ریگور در پیوند با تفکر هیدگر، شناخت، دانشگاه شهید بهشتی، دوره ۱۸، ۳/۹۰، صص ۱۰۱-۱۲۰.

کتاب‌نامه

- هیدگر، مارتین (۱۳۹۲)، *مسائل اساسی پدیدارشناسی*، ترجمه‌ی پرویز ضیاء شهابی، تهران: انتشارات مینوی خرد.
- هیدگر، مارتین (۱۳۸۹ الف)، *شعر، زبان و اندیشه‌ی رهایی: هفت مقاله*، ترجمه‌ی عباس منوچهری، تهران: مولی.
- هیدگر، مارتین (۱۳۸۹ ب)، *هستی و زمان*، ترجمه‌ی سیاوش جمادی، تهران: ققنوس.
- هیدگر، مارتین (۱۳۹۶)، *مفهوم زمان*، در مارتین هیدگر، مفهوم زمان و چند اثر دیگر، ترجمه‌ی علی عبداللهی، تهران: نشر مرکز.

- F. McNicolls, Christopher (1998). *Self-Understanding and the Care for Being: Heidegger's Ethical Thought*. phd thesis in McMaster University Hamilton.
- Heidegger, Martin (1967). *What is Thinking?*. trans. W.B.Barton and Vera Deutsch. Chicago: Henry Regnery.
- Heidegger, Martin (1968). *What Is Called Thinking?*. trans. J. Geleenn Gray. New York: Harper & Row.
- Heidegger, Martin (1969). *Identity and Difference*. trans. Joan Stambaugh. New York: Harper and Row.
- Heidegger, Martin (1975). "Poetry, Language, Thought". in *The Origin of the Work of Art*. ed. Albert Hofstadter. New York: Harper and Row.
- Heidegger, Martin (1991). *The principle of Reason*. trans. Reginald Lilly. Bloomington: Indiana University Press.
- Heidegger, Martin (1996). *Being and Time*. trans. Johan Stambaugh. state university of New York.
- Jervolino, Domenico (1990). *The Cogito and Hermeneutics: The Question of The Subject in Ricoeur*. trans. Gordon Poole. Kluwer Academic Publishers.
- Ricoeur, Paul (1974). *The conflict of interpretations*. ed. D. Ihde, Evanston: Northwestern University Press.

تحلیل ساختار وجودی "خود" و فهم خویشتن ... (سیده اکرم برکاتی) ۱۲۵

- Ricoeur, Paul (1978), "The Metaphorical Process as Cognition, Imagination, and Feeling". in *Critical Inquiry*. Vol.5, No.1.
- Ricoeur, Paul (1977). *The Rule of Metaphor*. trans. Robert Czerny with Kathleen McLaughlin and John Costello. SJ, University of Toronto Press: Toronto Buffalo London.
- Ricoeur, Paul (1994). "Imagination in Discours and in Action". in *Rethinking Imagination*. Gillian Robinson and John Rundell (eds.). London: Routledge.
- Ricoeur, Paul (1984), *Time and Narrative*. vol.1. trans. K. McLaughlin and D. Pellauer. Chicago: University of Chicago Press.
- Ricoeur, Paul (1992). *Oneself as Another*. trans. Kathleen Blamey. Chicago: University of Chicago Press.
- Tomkinson, Fiona (2012), "From Metaphor to the Life-World: Ricoeur's Meraphoric Subjectivity". in *From Ricoeur to Action*. ed. Todd S. Mei and David Lewin. Continuum Studies in Continental Philosophy.